

Jan Dyduch

Kapituła Katedralna i Rada Kapłańska

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 25/3-4, 79-99

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN DYDUCH

KAPITUŁA KATEDRALNA I RADA KAPŁAŃSKA

Treść: Wstęp. I. Kapituła Katedralna — dotychczasowy organ doradczy biskupa diecezjalnego. 1. Według Kodeksu Prawa Kanonicznego. 2. W świetle prawa soborowego. II. Rada Kapłańska — nowy organ doradczy biskupa diecezjalnego. 1. Geneza prawna Rady Kapłańskiej. 2. Doradczy i reprezentacyjny charakter Rady Kapłańskiej. 3. Kolegium Konsultorów. III. Wzajemne relacje obydwu organów. 1. W dokumentach prawodawstwa posoborowego. 2. Według opinii autorów. Zakończenie.

Wstęp

Praktycznym skutkiem odnowionej i pogłębionej przez Sobór Watykański II teologicznej nauki o prezbiterium, było powołanie nowego diecezjalnego organu — Rady Kapłańskiej. Rada Kapłańska działa i współistnieje obecnie z Kapitułą Katedralną, która ma być gruntownie zreformowana. Obydwa te organy mają wiele zbieżnych celów, zadań i uprawnień. Dlatego warto je porównać i zastanowić się nad ułożeniem ich wzajemnych odniesień i koordynacją działania, tym bardziej, że aczkolwiek w licznych publikacjach o Radzie Kapłańskiej, problem ten zostaje zauważony, to jednak jego omówienie jest nie wystarczające. Rozważanie niniejsze zostało oparte na postanowieniach Kodeksu Prawa Kanonicznego i prawodawstwa posoborowego, z uwzględnieniem prac Papieskiej Komisji Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego.

I. Kapituła Katedralna — dotychczasowy organ doradczy biskupa diecezjalnego.

1. Według Kodeksu Prawa Kanonicznego

Zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego Kapituła Katedralna stanowi senat i radę biskupa, wspierającą go radami w rządzeniu diecezją. Jej zadaniem jest także troska o uroczysty kult liturgiczny w kościele katedralnym¹. W razie jej braku biskup winien ustanowić Zespół Konsultorów, mający spełniać zasadnicze czynności Kapituły Katedralnej, a zatem stanowi on także senat i ra-

¹ Por. Kan. 391.

dę biskupa². Ustanawianie, zmiany, zniesienie Kapituły Katedralnej zarezerwowane są Stolicy Apostolskiej³. Kodeks szczegółowo wylicza wypadki, kiedy biskup ma obowiązek zasięgnąć rady Kapituły Katedralnej: ustanawianie egzaminatorów prosynodalnych i proboszczów konsultorów (kan. 386); usuwanie egzaminatorów i proboszczów konsultorów (kan. 388); określanie prebend w Kapitulie (kan. 394 § 1 i 3); ustalanie terminów działania kanonika teologa (kan. 400 § 1); rezerwowanie grzechów poza synodem (kan. 895); określanie taksy diecezjalnej (kan. 1234 § 1); organizowanie nadzwyczajnych procesji (kan. 1292); ustanawianie „coetus deputatorum” dla seminarium (kan. 1359 § 2); zmiany w beneficjach (kan. 1428 § 2); mianowanie diecezjalnej Rady Administracyjnej (kan. 1520 § 1); karne zniesienie lub przeniesienie siedziby parafii (kan. 2292); nadawanie beneficjów w Kapitulie (kan. 403); zamiana parafii usuwalnych na nieusuwalne (kan. 453 § 3). Przytoczone dwa ostatnie wypadki całkowicie straciły swoją moc obowiązującą wskutek nowych przepisów ustawodawstwa posoborowego.

Kodeks przewiduje również sytuacje, w których biskup potrzebuje zgody Kapituły Katedralnej: na erygowanie bractw lub pobożnych stowarzyszeń w kościele katedralnym (kan. 712 § 2); na alienację majątku kościelnego (kan. 1532 § 3). Ten ostatni wypadek został poważnie zmodyfikowany poprzez normy zawarte w Motu proprio *Pastorale munus* n. 32⁴.

Szczegółne uprawnienia przyznaje Kodeks Prawa Kanonicznego Kapitulie Katedralnej w chwili przeszkodzenia, a zwłaszcza w czasie opróżnienia stolicy biskupiej. W czasie przeszkodzenia stolicy biskupiej, gdyby okazało się, że osoby delegowane przez biskupa nie mogą objąć rządów, lub gdyby ich w ogóle nie było, wówczas Kapituła Katedralna winna wybrać wikariusza kapitulnego⁵. W czasie zawalkowania stolicy biskupiej, gdy nie ma administratora apostolskiego, ani Stolica Apostolska nie zarządziła inaczej, rządy w diecezji przejmuje Kapituła Katedralna, która w ciągu ośmiu dni od chwili otrzymania wiadomości o wakansie, jest zobowiązana wybrać wikariusza kapitulnego⁶. Przepisy te uległy pewnej modyfikacji przez ustawodawstwo posoborowe, ograniczające w pewnym stopniu dotychczasowe uprawnienia Kapituły. Mianowicie normy wykonawcze do dekretu soborowego *Presbyterorum ordinis* papieża Pawła VI wydane 6 sierpnia 1966 r. zalecają Kapitulę, aby na urząd wikariusza kapitulnego wybrała bi-

² Por. Kan. 423 i 427.

³ Kan. 392.

⁴ Por. E. Sztafrowski, *Współpracownicy biskupa w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1977, wyd. 2, s. 96—97.

⁵ Kan. 429, § 3.

⁶ Kan. 431, § 1, Kan. 432, § 1.

skupa pomocniczego, albo jednego z nich, gdy ich jest więcej. Również dokument ten postanawia, że wikariusz generalny i wikariusz biskupi, będący biskupem pomocniczym, nie traci tej władzy, którą przedtem posiadał na mocy prawa⁷.

2. W świetle prawa soborowego

Sobór Watykański II powtarza stwierdzenie Kodeksu Prawa Kanonicznego o Kapitułach Katedralnych jako senacie i radzie biskupa, polecając jej reformę: „Do współpracowników biskupa w zarządzie diecezją zaliczają się również ci kapłani, którzy tworzą jego senat i radę, jak Kapituła Katedralna, Zespół Konsultorów lub inne rady, zależnie od warunków różnych miejsc lub ich charakteru. Instytucje te zwłaszcza Kapitułę Katedralną należy, w miarę potrzeby, poddać reorganizacji przystosowanej do dzisiejszych wymagań”⁸.

Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* postanawia, że Kapituły Katedralne nadal mają spełniać dotychczasowe funkcje i zadania, aż do czasu wydania nowych dyspozycji⁹.

11 kwietnia 1970 r. zostaje opublikowany okólnik dotyczący Rad Kapłańskich, który porusza także sprawę Kapituł Katedralnych. Okólnik potwierdza zachowanie dotychczasowych zadań i kompetencji przez Kapitułę Katedralną, aż do czasu jej reformy. Także potwierdza jej uprawnienia w czasie opróżnienia stolicy biskupiej. Równocześnie okólnik zwraca się do Konferencji Biskupich o wnioski w sprawie reformy Kapituł¹⁰.

Ukazanie się wyżej omawianych dokumentów kościelnych wywołało lawinę publikacji na temat Rady Kapłańskiej i Kapituły Katedralnej. Nierzadko odzywały się głosy, że Kapituły Katedralne należy znieść, ponieważ ich funkcje i zadania lepiej wypełniają Rady Kapłańskie; co więcej w niektórych diecezjach faktycznie je zniesiono¹¹.

Zresztą problem nie był nowy, gdyż sprawa zniesienia Kapituł

⁷ Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (= Mp. Es.), I, n. 13, § 3: AAS 58 (1966) 766 (*Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, zebrał i przetłumaczył ks. E. Sztáfrowski = PPK, t. I, z. 1, n. 73).

⁸ Dekret soborowy *Christus Dominus*, n. 27.

⁹ Mp. Es., I, n. 17, § 2: AAS 58 (1966) 767 (PPK, t. I, z. 1, n. 75).

¹⁰ *Sacra Congregatio pro Clericis, Litterae Circulares ad praesides Conferentiarum Episcopaliū de Consiliis Presbyteralibus iuxta placita Congregationis Plenariae die 10 Octobris 1969 habitae* (= L.C. „De Consiliis Presbyteralibus”), AAS 62 (1970) 465 (PPK, t. III, z. 1, nn. 4587—4596).

¹¹ Por. J. Beyer, *De Capitulis Cathedralibus servandis vel supprimendis*, *Periodica de re morali canonica liturgica*, 63 (1974) 478, por. tenże, *De Consilio Presbyterii adnotationes*, *Periodica de re morali canonica liturgica*, 60 (1971) 89.

była dyskutowana w czasie obrad Soboru Watykańskiego II, gdzie poddano je ostrej krytyce, a głosy stwierdzające, że utraciły one rację bytu, że są instytucjami przestarzałymi, nie były odosobnione¹².

Większość jednak autorów, dostrzegając problem istnienia dwóch organów doradczych o podobnych profilach, była mniej radykalna i stała na stanowisku, że Kapituły Katedralne należy pozostawić zachowaniem Kapituł. Kapituły są czcigodnym, historycznym dziedzictwem Kościoła i w przeszłości odegrały szczególną rolę. W licznych krajach Kapituły, na podstawie konkordatów, są chronione ustawodawstwem państwowym, ich członkowie otrzymują pensje. W niektórych diecezjach Kapituły Katedralne posiadają przywilej wyboru lub prezentacji biskupa. Biorąc pod uwagę to, że członków Kapituły Katedralnej swobodnie mianuje biskup, a większość Rady Kapłańskiej ma być wybrana przez ogół kapłanów, nie trudno zauważyć, że w pierwszym wypadku biskup zachowuje większą swobodę działania. Jeśli chodzi o Kapituły, których członkowie mianowani są zasadniczo dożywotnio, zachodzi ustabilizowanie, ciągłość i duże doświadczenie przydatne do spełniania funkcji doradczej. Mniejsza liczba członków Kapituły Katedralnej, jej większe zespolenie i zintegrowanie, zwiększa jej operatywność, ułatwia możliwość częstszych spotkań i narad, sprzyja dochowaniu sekretu i ściślejszej współpracy. Poza tym Kapituły stanowiły w okresach trudniejszych ważny czynnik równowagi i stabilizacji w życiu diecezji. Nagła ich eliminacja i oparcie się w całości na nieukształtowanej jeszcze w pełni instytucji Rad Kapłańskich stanowiłyby ryzyko w ważnej dziedzinie życia kościelnego. Tym bardziej, że w wielu diecezjach Kapituły aktualnie prowadzą ożywną działalność, przynoszącą pożytek diecezji¹³.

Opowiadając się za zachowaniem Kapituł Katedralnych, autorzy dość często, powołując się na dokumenty Soboru Watykańskiego II i prawodawstwa posoborowego, przewidują, że Kapituła Katedralna utraci funkcję organu doradczego biskupa, a rolę tę przejmie Rada Kapłańska¹⁴.

Opinię autorów, opowiadających się za zachowaniem Kapituł odzwierciedla instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów wydana przez Kongregację Biskupów, która zalicza Kapitułę Ka-

¹² A. Dordett, *Domkapitel — Priesterrat*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht, 27 (1976) z. 2—3, s. 94—95.

¹³ Por. J. Beyer, *De Capitulis Cathedralibus servandis vel suppressendis*, s. 479—480, por. W. Wójcik, *Rozwój instytucji Rad Kapłańskich*, *Ateneum kapłańskie*, 75 (1970) 447.

¹⁴ Por. J. Beyer, *De Consilio Presbyterii adnotationes*, s. 92. por. H. Müller, *Der Priesterrat als Senat des Bischofs*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht, 24 (1973) z. 1, s. 13.

tedralną do bliższych współpracowników biskupa w kierowaniu diecezją. Biskup pyta o zdanie Kapituły w wypadkach przewidzianych prawem powszechnym, zwłaszcza dotyczących spraw gospodarczych oraz zleca jej wykonywanie w kościele katedralnym posługi liturgicznej¹⁵.

Warto jeszcze zobaczyć, jak problem Kapituł Katedralnych ujmuje projekt nowego prawa. Według niego Kapituły Katedralne należy zachować tam, gdzie istnieją, co więcej może je biskup erygować, uwzględniając normy Krajowej Konferencji Biskupiej. Zarówno erekcja, jak i zniesienie Kapituł zostaje powierzone biskupowi diecezjalnemu, który swoją decyzję, w tej sprawie, ma wydać zgodnie z normami Konferencji Episkopatu¹⁶. Powyższy projekt normy o ustanawianiu i znoszeniu Kapituł Katedralnych został istotnie zmieniony w toku dalszych prac Papieskiej Komisji Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego, gdyż w schemacie *O Ludzie Bożym* nadal proponuje się zachowanie Kapituł Katedralnych oraz ich erekcję w tych diecezjach, w których są potrzebne, ale ustanawianie i znoszenie Kapituł oraz innowacje ich dotyczące rezerwuje się Stolicy Apostolskiej¹⁷. Propozycja ta jest powtórzeniem normy kodeksowej, bowiem Kodeks Prawa Kanonicznego erekcję zmiany i znoszenie Kapituł zastrzega wyłącznie Stolicy Apostolskiej¹⁸. Wydaje się, że nawrót w projekcie nowego prawa do normy kodeksowej wskazuje na umocnienie pozycji Kapituł Katedralnych.

Chociaż projekt nowego prawa, mówiący o Kapitułach Katedralnych, zarówno wcześniejszy jak i późniejszy jest przeciwny ogólnemu zniesieniu Kapituł to jednak nigdzie nie nazywa ich senatem biskupa czy organem doradczym, tylko „sacerdotium collegium”¹⁹.

W oparciu o ustawodawstwo posoborowe, jak również o opublikowane dokumenty Papieskiej Komisji Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego, można przypuszczać, że funkcje organu doradczego biskupa w zarządzie diecezją zostaną odebrane Kapitułach Katedralnych. Prawdopodobnie, o czym powiemy później, zostanie ona tak-

¹⁵ Instrukcja *Ecclesiae imago*, n. 205 (PPK, t. VI, z. 1, n. 10969—10971).

¹⁶ „Capitulum Cathedrale ubi extet servandum est, immo, in dioecesibus in quibus non datur, erigendum est si de iudicio Episcoporum Conferentiae regionis id expediat; Capituli, tum Cathedralis tum Collegialis erectio, innovatio aut suppressio, ad episcopum dioecesanum pertinet, attentis normis ab Episcoporum Conferentia regionis legitime statutis”. (Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo *De Canonicorum Capitulis*, Communicationes, 5 (1973) 232).

¹⁷ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, Schemata canonum libri II *De Populo Dei*, kan. 319.

¹⁸ Kan. 392.

¹⁹ Schemata *De Populo Dei*, kan. 317.

że pozbawiona uprawnień związanych z wakansem stolicy biskupiej. Powstaje zatem pytanie: jakie funkcje powierzyć Kapitulie Katedralnej, jakie zadania ma spełniać w całokształcie życia diecezji. Wielu na to pytanie odpowiada, że Kapitulie Katedralnej należy powierzyć troskę o kult liturgiczny w katedrze i przywrócić jej pierwotną rolę w uświetnianiu kultu Bożego w kościele katedralnym. Takie zadanie, między innymi, postawił Kapitulie Katedralnej Kodeks Prawa Kanonicznego²⁰. Zadanie to w dużej mierze zostało zapoznane przez Kapituły, które w czynnościach liturgicznych i kultowych często wyręczały się kimś innym. W toku dyskusji na temat Kapituł Katedralnych, na temat ich reformy i odnowy, pojawiły się głosy, aby zaangażować Kapitułę w uświetnianiu kultu Bożego, aby stała się ośrodkiem kultu liturgicznego, nie tylko w katedrze, ale dla całej diecezji, zwłaszcza zaś w tych okręgach, gdzie nie ma zakonów mniszych, sprawujących publiczny kult Boży. Troskę o kult liturgiczny w katedrze i diecezji wymienia się jako jedyne lub główne zajęcie Kapituły Katedralnej w przyszłości²¹. Na ten temat, bardzo niewiele wskazań znajdujemy w opublikowanym ustawodawstwie posoborowym, jedynie wyraźnie wzmiankuje o tym wspomniane już zalecenie instrukcji na temat pasterskiej posługi biskupów²².

Przytoczona wyżej opinia, aby w przyszłości jedynym czy głównym zajęciem Kapituły było sprawowanie kultu liturgicznego, ma także przeciwników. Twierdzą oni, że udział Kapituły w kulcie liturgicznym, stwarzałby niepotrzebny splendor, przeszkadzający skupieniu wiernych, dalej w czasach kiedy brakuje kapłanów do pracy duszpasterskiej, zatrudnianie i angażowanie licznej ich grupy, celem dodania tylko splendoru nabożeństwu, byłoby wielce nieroztropne. Również takie postawienie sprawy nie byłoby zgodne z duchem soborowej odnowy liturgicznej która pragnie w liturgię czynnie zaangażować nie liczne grupy kapłanów, ale grupy świeckich, wyznaczając dla nich specjalne funkcje²³.

Ciekawe propozycje odnośnie do przyszłych funkcji Kapituł Katedralnych planowane są w Hiszpanii. Chodzi o to, aby ożywić

²⁰ Kan. 391 § 1.

²¹ Por. J. Beyer, *De Capitulis Cathedralibus servandis vel supprimendis*, s. 480—485, por. I. Fürer, *Capitulum Cathedrale atque dioecesana consilia in Helvetia*, *Periodica de re morali canonica liturgica*, 65 (1976) 694.

Por. T. Piersonek, *Rada Kapłańska wyrazem soborowej odnowy prezbiterium*, *Prawo Kanoniczne*, 12 (1969) nr 3—4, s. 23—24.

²² „*Canonicis Capituli liturgicum ministerium rite ac pie in ecclesia cathedrali exercendum commendat*” (*Ecclesiae imago*, n. 205, PPK, t. VI, z. 1, n. 10971).

²³ Por. P. Wesemann, *De Capitulo Cathedrali in Germania*, *Periodica de re morali canonica liturgica*, 65 (1976) 723.
por. A. Dordett, art. cyt., s. 92.

kościół katedralny, który ma być nie tylko zażytkową piękną świątynią, ale także ośrodkiem kultu Bożego i centrum duszpasterskim dla całej diecezji. Kościół katedralny winien stać się rzeczywiście matką i głową innych kościołów diecezji, zgodnie z konstytucją soborową o liturgii świętej. Wokół kościoła katedralnego ma koncentrować się duszpasterstwo diecezjalne. Większą uwagę należy zwrócić na głoszenie słowa Bożego, szafowanie sakramentami świętymi i sakramentaliami w kościele katedralnym. W Hiszpanii opracowano nawet *Directorium liturgico-pastorale pro ecclesiis cathedralibus Hispaniae*²⁴.

Projekt nowego prawa jako główną funkcję zreformowanej Kapituły Katedralnej przewiduje sprawowanie uroczystego kultu liturgicznego w katedrze, a dodatkowo wypełnianie zadań zleconych przez prawo lub biskupa diecezjalnego²⁵.

Rodzi się pytanie, co należy rozumieć przez określenie „zadania zlecone przez prawo i biskupa diecezjalnego”. Opublikowane materiały, pochodzące z prac twórców projektu nowego kodeksu, w minimalnym stopniu, odpowiadają na powyższe pytanie. Mówią tylko o uprawnieniach Kapituły przy mianowaniu kanoników honorowych²⁶, oraz przy wyborze tymczasowego administratora diecezji, w wypadku gdy Kapituła posiada prawo wyboru lub prezenty biskupa²⁷.

Wydaje się, że również nowy kodeks nie będzie dokładnie precyzował, jakie zadania należy zlecić Kapitułom Katedralnym, pozostawiając dużą swobodę ustawodawstwu partykularnemu, zwłaszcza Krajowym Konferencjom Biskupów. Toteż w wyrażeniu „Zadania zlecone przez prawo” chodzi, przede wszystkim, o prawo partykularne. Wśród zadań zleconych przez biskupa kanonikom Kapituły możnaby wymienić: piastowanie różnych urzędów w Kurii biskupiej, zlecenie prowadzenia różnego rodzaju duszpasterstw specjalistycznych np. duszpasterstwa rodzin, jak również pielegnowanie różnych dyscyplin nauk kościelnych. Wydaje się również, że propozycję sugerującą likwidację Kapituł Katedralnych, wysuniętą przez niektórych autorów, nie można uznać za skuteczną, gdyż nadal odgrywają one w Kościele bardzo ważną rolę. Zniesienie Kapituł Katedralnych, w niektórych diecezjach, bez zgody Stolicy Apostolskiej, trzeba uznać za nadużycie. Dostrzega się jednak pilną konieczność przeprowadzenia gruntownej reformy Kapituł, dostosowanej do współczesnych potrzeb Kościoła. Ocena przydatności Kapituł Katedralnych w spełnianiu misji zbawczej przez Koś-

²⁴ For. J. Novalin, *De Capitulo Cathedrali in Hispania*, Periodica de re morali canonica liturgica, 65 (1976) 679.

²⁵ Schemat *De Populo Dei*, kan. 317.

²⁶ Tamże, kan. 325.

²⁷ Tamże, kan. 328 § 1.

ciół we współczesnym świecie, czego zresztą niniejszy artykuł nie zamierza uczynić, byłaby niezwykle trudna, gdyż tu należałoby wziąć pod uwagę sytuację Kościoła w poszczególnych krajach, a nawet w poszczególnych diecezjach, gdyż dynamika działalności Kapituł Katedralnych zależy od miejscowych warunków.

II. Rada Kapłańska — nowy organ doradczy biskupa diecezjalnego.

1. Geneza prawna Rady Kapłańskiej

O powołaniu Rady Kapłańskiej mówi soborowy dekret o posłudze i życiu kapłanów w n. 7: „Niech ich (kapłanów) chętnie słuchają, owszem, niech zasięgają ich rady i rozmawiają z nimi o tym, co dotyczy potrzeb pracy duszpasterskiej i dobra diecezji. By zaś to doprowadzić do skutku, niech mają radę, czyli senat kapłanów, reprezentujących ogół prezbiterów, który dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb, w formie i według norm prawnych do określenia, mogłby skutecznie wspierać biskupa swymi radami w rządzeniu diecezją”²⁸.

Wydaje się, że warto prześledzić historię wyżej przytoczonego tekstu, aby lepiej zrozumieć rolę i miejsce Rady Kapłańskiej w życiu diecezji.

O Radzie Kapłańskiej nie ma jeszcze wzmianki w schemacie: *De vita et ministerio sacerdotali*, który został przedłożony Ojcom Soboru na setnej Kongregacji Generalnej w dniu 13 października 1964 r.²⁹ Po raz pierwszy wspomina o Radzie Kapłańskiej schemat *De ministerio et vita presbyterorum* wręczony Ojcom Soboru uczestniczącym w sto dwudziestej siódmej Kongregacji Generalnej 20 listopada 1964 r. Schemat omawiając zagadnienie wzajemnych relacji biskupa i kapłanów stwierdza, że biskupi winni traktować kapłanów, tak, jak Chrystus swoich uczniów, który ich nie nazywał sługami, lecz przyjaciółmi. Biskupi nie mogą, bez ich pomocy spełnić swojej misji apostołskiej, dlatego winni mieć senat, niosący im pomoc, w sposób lepszy niż dotychczas. W tym celu należy ustanowić zespół diecezjalny, składający się z kapłanów reprezentujących całe prezbiterium, których biskup ma pytać o radę w ważnych sprawach, dotyczących zarządu diecezją³⁰. W czasie

²⁸ Dekret soborowy *Presbyterorum ordinis*, n. 7.

²⁹ *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, vol. III, pars IV, s. 225—233, Typis Polyglottis Vaticanis (= TPV) 1974.

³⁰ „Propter hanc ergo in sacerdotio Christi participationem episcopi sacerdotes suos ut amicos considerent, sicut Christus discipulos suos” iam non servos sed amicos vocat” (cf. I o. 15, 15), ipsi enim, in idem initiati mysteriis, idem bonum certamen fidei certantes (cf. 1, Tim. 6—12) pretiosam constituunt spirituales coronam episcoporum, ac habendi sunt veluti consilium et curia seu senatus Ecclesiae, quos

dyskusji nad zagadnieniem organu doradczego biskupa, dwudziestu Ojców zaproponowało utworzenie w diecezji zespołu kapłanów, spełniających różne urzędy, który wspomagałby biskupa w zarządzaniu lepiej i skuteczniej niż to czyniła Kapituła Katedralna czy Zespół Konsultatorów³¹.

Po dalszych zmianach tekst dotyczący interesującego nas zagadnienia przedstawiono Ojcom Soboru na sto czterdziestej ósmej Kongregacji Generalnej, w dniu 13 października 1965 r. Zmieniony tekst różni się od poprzedniego tym, że teologiczne uzasadnienie potrzeby powołania zespołu kapłanów podaje bardzo zwięźle ograniczając się do stwierdzenia, że biskup i kapłani spełniają te same posługi. Nie ma również wzmianki o senacie biskupa³². W relacji omawiającej zagadnienie organu doradczego biskupa podkreślono, że nie chodzi tu o utworzenie nowej instytucji, lecz o zreformowanie tej, która już istnieje jako senat i rada biskupa³³.

W następnej wersji przedstawionej sto pięćdziesiątej dziewiątej Kongregacji Generalnej, dnia 12 listopada 1965 r. pominięto uzasadnienie teologiczne potrzeby ustanowienia senatu biskupa, gdyż znajduje się ono na innym miejscu schematu, natomiast zwraca się uwagę na to, że zajmie się on tym wszystkim, co dotyczy potrzeb pracy duszpasterskiej i dobra diecezji. Także organ ten jest nazwany senatem „coetus seu senatus sacerdotum”³⁴.

episcopi libenter audiunt et comp. resbyteros appellant, et sine quorum adiutorio missionem apostolis eorumque successoribus conceditam nullo modo adimplere possunt. Ut hoc vero aptiore quam nunc viget modo ad praxim reducat, instituendus est, forma a iure determinanda coetus dioecesanus, constans selectis presbyteris totum Presbyterium repraesentantibus, quem episcopus semper audiat in rebus maioris momenti pro regimine dioeceseos”. (*Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenci Vaticani II* vol. IV, pars IV, s. 841, TPV 1977).

³¹ Tamże, *Relationes*, s. 866.

³² „Ipsi (sacerdotes) enim, eadem ministeria celebrantes, idem bonum certamen fidei certantes, pretiosam constituunt spiritali coronam episcoporum. Ut vero id ad effectum deducatur, habeatur aptiore quam nunc viget modo, forma ac normis iure determinandis, coetus sacerdotum, presbyterium repraesentantium, qui episcopum in regimine dioeceseos, efficaciter adiuuare possit”. (*Schema decreti De ministerio et vita presbyterorum, Acta Synodalia...*, vol. IV, pars IV, s. 347, TPV 1977).

³³ „Hic non agi de novo condendo coetu dioecesano, sed de perficiendo eo qui vocatur „senatus et consilium episcopi” quique in iure condito iam existit”. (Tamże, *Relationes*, s. 381).

³⁴ Eos libenter audiant, immo consulant et cum eis colloquantur de iis quae ad necessitates operis pastoralis et ad bonum dioecesis spectant. Ut vero id ad effectum deducatur, habeatur, aptiore quam nunc viget modo, forma ac normis iure determinandis, coetus seu senatus sacerdotum, presbyterium repraesentantium, qui episcopum in regimine dioeceseos, efficaciter adiuuare possit (*Schema decreti De*

Wprowadzenie określenia „senatus” do n. 7 schematu *De ministerio et vita presbyterorum* podkreślono w szczegółowej relacji, zaznaczając, że wyrażenie to należy rozumieć tak jak w kan. 391, § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego, gdzie mówi się o Kapitułach Katedralnych jako senacie biskupa. Relacja zaznacza także, że Kapitułę należy zreformować³⁵. Przytoczona relacja sugeruje, że nowy organ doradczy nie pokrywa się z Kapitułą Katedralną.

Na sto sześćdziesiątej szóstej Kongregacji Generalnej w dniu 2 grudnia 1965 r. zaprezentowano następujący tekst dotyczący senatu biskupa: „Eos libenter audiant, immo consultant et cum eis colloquantur de iis quae ad necessitates operis pastoralis et ad bonum dioecesis spectant. Ut vero id ad effectum deducatur, habeatur, modo hodiernis adiunctis ac necessitatibus accommodato forma ac normis iure determinatis, coetus seu senatus sacerdotum, presbyterium repraesentantium, qui episcopum in regimine dioeceseos suis consiliis efficaciter adiuuare possit”³⁶. Tekst ten różni się od poprzedniego tym, że pominięto sformułowanie „aptiore quam nunc viget” wskazujące, że dotychczasowy organ doradczy i senat biskupa czyli Kapituła Katedralna jest przestarzały. Na to miejsce wprowadzono stwierdzenie, że organ doradczy ma być dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb „hodiernis adiunctis ac necessitatibus accommodato”. Dodano również wyrażenie „suis consiliis”. Przytoczony tekst został przyjęty przez Ojców Soboru i w niezmiennym brzmieniu został włączony do dekretu soborowego *Presbyterorum ordinis* n. 7. Tekst w ostatecznej wersji nie rozstrzyga kwestii: czy organ doradczy biskupa, będący reprezentacją presbyterium ma być zupełnie nową instytucją, czy też gruntownie zreformowanym dotychczasowym senatem biskupa.

Problem zostaje rozstrzygnięty przez normy wykonawcze do dekretu *Presbyterorum ordinis* zawarte w motu proprio Pawła VI *Ecclesiae Sanctae* z dnia 6 sierpnia 1966 r. nakazujące powołać Radę Kapłańską w każdej diecezji i pozostawiające Kapitułę Katedralną³⁷. Rozstrzygnięcie to jest tymczasowe³⁸.

2. Doradczy i reprezentacyjny charakter Rady Kapłańskiej

Rada Kapłańska jest organem doradczym i reprezentacyjnym. Dokumenty kościelne wyraźnie podkreślają doradczy charakter Ra-

ministerio et vita presbyterorum, Acta Synodalia..., vol. IV, pars VI, s. 357, TPV 1978).

³⁵ Tamże, *Relationes*, s. 394.

³⁶ Schema decreti *De presbyterorum ministerio et vita, Acta Synodalia...*, vol. IV, pars IV, s. 132, TPV 1978).

³⁷ Mp. Es., n. 15 i 17: AAS 58 (1966) 766—767 (PPK, t. I, z. 1, n. 75 i 77).

³⁸ Tamże, *Wstęp*, s. 758 (PPK, n. 57).

dy Kapłańskiej, a więc jej postulaty, propozycje, informacje nie mają siły wiążącej, są tylko radami³⁹.

Przyznanie Radzie Kapłańskiej tylko głosu doradczego nie czyni jej wcale instytucją drugorzędną i mało znaczącą, bowiem odpowiednio przygotowany i należycie sformułowany głos doradczo-informacyjny, może mieć duży wpływ na decyzję biskupa, a tym samym skutecznie wpływać na kierowanie diecezją. Przyjęcie przez prawo kościelne instytucji głosu doradczego uwzględnia z jednej strony, podstawową zasadę ustrojową Kościoła katolickiego o roli biskupa właściwego, zwyczajnego i bezpośredniego pasterza diecezji, z drugiej zaś strony uwzględnia fakt, że wszyscy wierni otrzymują od Ducha Św. dary potrzebne dla całej wspólnoty Kościoła. Głos doradczy zatem zachowuje jedność władzy i wykorzystuje aktywność wszystkich członków Kościoła, służąc w ten sposób dobru wspólnemu społeczności kościelnej⁴⁰.

Kompetencje Rady Kapłańskiej, a więc także wypadki, w których biskup ma zasięgnąć jej zdania, może ustalać prawodawca powszechny, Krajowa Konferencja Biskupia oraz poszczególni biskupi.

Prawo powszechne wymienia kilka wypadków, w których biskup winien zasięgnąć zdania Rady Kapłańskiej. Biskup winien zasięgnąć zdania Rady Kapłańskiej przy reformie systemu beneficjalnego, przy podziale majątku kościelnego⁴¹, przy tworzeniu wspólnej kasy diecezjalnej⁴², może zapytać o zdanie w redagowaniu listów pasterskich⁴³, w pracach przygotowawczych do Synodu Diecezjalnego⁴⁴, także wówczas, gdy idzie o oddzielenie parafii od Kapituły Kolegiackiej⁴⁵.

Prawo przewiduje również takie wypadki, kiedy biskup ma zasięgnąć opinii zarówno Kapituły Katedralnej jak i Rady Kapłańskiej, omówimy je niżej.

Można więc zauważyć, że posoborowe prawodawstwo wyraźnie zobowiązuje biskupa do zasięgnięcia opinii Rady Kapłańskiej, w kilku wypadkach. Wypadki te są jak na razie nieiliczone, chociaż zgodnie z wytycznymi Soboru Watykańskiego II wachlarz zagadnień, mogący być przedmiotem wyrażenia opinii Rady Kapłańskiej, jest bardzo szeroki: „Niech ich (kapłanów) chę-

³⁹ „Consilium Presbyterale vocem tantum consultivam habet” (Mp Es. I, n. 15 § 3: AAS 58 (1966) 766 (PPK, t. I, z. 1, n. 75).

⁴⁰ R. Sobański, *Charakterystyka prawna Rady Kapłańskiej*, Wiadomości diecezjalne, Katowice, 37 (1969) nr 1—2, s. 7.

⁴¹ Por. Mp. E I, n. 8: AAS 58 (1966) 762 (PPK, t. I, z. 1, n. 68).

⁴² Por. Instrukcja *Ecclesiae imago*, n. 136 (PPK, t. VI, z. 1, n. 10736).

⁴³ Tamże, n. 60 (PPK, n. 10736).

⁴⁴ Tamże, n. 164 (PPK, n. 10826).

⁴⁵ Mp. Es. I, n. 21, § 2: AAS 58 (1966) 769 (PPK, t. I, z. 1, n. 81).

nie słuchają, owszem niech zasięgają ich rady i rozmawiają z nimi o tym, co dotyczy potrzeb pracy duszpasterskiej i dobra diecezji⁴⁶. Można więc żywić nadzieję, że znacznie wzrośnie w nowym kodeksie ilość wypadków, w których biskup będzie zobowiązany skorzystać z opinii Rady Kapłańskiej.

Zgodnie z dotychczasowym ustawodawstwem Rada Kapłańska jest tylko organem doradczym, nie posiada głosu decydującego, toteż jej decyzje nie mają dla biskupa mocy wiążącej. Ilekroć prawo wyraźnie żąda, aby biskup skorzystał z głosu doradczego Rady Kapłańskiej, tylekroć w rachubę wchodził kan. 105 Kodeksu Prawa Kanonicznego, z którego wynika, że biskup zapytawszy o zdanie może je uwzględnić lub nie, jedynie w wypadku, gdy zachodzi zgodność głosów doradczych również może rady nie wziąć pod uwagę, ale tylko wtedy, jeśli zachodzi poważna racja. Oczywiście o istnieniu tej racji decyduje biskup. Nasuwa się wniosek, że posoborowe normy przyznające Radzie Kapłańskiej tylko uprawnienia doradcze są bardzo ostrożne nawet w porównaniu z prawem kodeksowym, które w pewnych, wyżej wymienionych wypadkach, wymagało zgody Kapituły Katedralnej. W tej sprawie zabrali głos autorzy, domagając się dla Rady Kapłańskiej głosu decydującego, przynajmniej w niektórych dziedzinach życia Kościoła partykularnego. Uzasadniali to tym, że Rada Kapłańska, zgodnie z dekretem soborowym *Presbyterorum ordinis*, n. 7, ma skutecznie wspierać biskupa w rządzeniu diecezji. Aby pomoc ta była naprawdę skuteczna, potrzebny jest jej głos nie tylko doradczy, ale także decydujący⁴⁷. O przyznaniu Radzie Kapłańskiej, w pewnych określonych wypadkach, głosu decydującego wspomina Okólnik *De Consiliis Presbyteralibus*⁴⁸. Dotychczasowe prawodawstwo powszechne nie wymienia żadnego wypadku przyznania Radzie Kapłańskiej głosu decydującego. Można oczekiwać, że uczyni to nowy Kodeks. Wydaje się, że chociaż głos doradczy Rady Kapłańskiej ma duże znaczenie, co zresztą wyżej zaznaczyliśmy, to jednak przyznanie jej głosu decydującego w pewnych ściśle określonych wypadkach, mogłoby się przyczynić do skuteczniejszego wypełniania jej zadań senatu biskupiego, podnosząc jej rangę i znaczenie.

Z kolei zastanówmy się: jak wygląda reprezentatywny charakter Rady Kapłańskiej. Dokumenty kościelne bardzo mocno podkreślają reprezentatywny charakter Rady Kapłańskiej: „niech mają Radę” czyli Senat Kapłanów, reprezentujący ogół prezbite-

⁴⁶ Dekret soborowy *Presbyterorum ordinis*, n. 7, 1.

⁴⁷ Por. H. Müller, art. cyt., s. 10—11,

por. A. Dordett, art. cyt. s. 105.

por. J. Novalin, art. cyt., s. 679.

⁴⁸ L. C. *De Consiliis Presbyteralibus*, n. 9: AAS 62 (1970) 463 (PPK, t. III, z. 1, n. 4582).

rów...”⁴⁹. Rada Kapłańska wówczas osiąga charakter reprezentatywny, jeśli w miarę możliwości są w niej reprezentowane różne posługi, wszystkie okręgi diecezjalne i poszczególne generacje kapłanów⁵⁰. Dla uzyskania doskonalszej reprezentatywności Rady należy większość jej członków powoływać poprzez wybory dokonywane przez ogół kapłanów⁵¹. Obowiązkiem Rady Kapłańskiej jest reprezentować prezbiterium, to znaczy ma przedstawiać nie tylko własną opinię, ale także uwzględnić zdanie innych kapłanów. W związku z tym konieczny jest częsty kontakt pomiędzy nimi. Reprezentacja prezbiterium daje Radzie Kapłańskiej szczególną pozycję wśród innych organów diecezjalnych, zwłaszcza daje jej przewagę na Kapitułą Katedralną, która tylko w jakimś bardzo szerokim znaczeniu była reprezentantem kapłanów, t.zw. „reprezentacja niepotwierdzona”. Toteż niektórzy odmawiają jej w ogóle tytułu reprezentanta duchowieństwa⁵². Rada Kapłańska reprezentuje prezbiterium w dwojaki sposób, po pierwsze jej członkowie informują biskupa i przekazując postulaty niejako reprezentują interesy prezbiterium; po drugie ponieważ całe prezbiterium jest odpowiedzialne za życie diecezji, za jej losy, członkowie Rady przez swoją szczególną troskę o dobro wyrażają nie tylko swoje osobiste zaangażowanie w jej sprawy, ale okazują włączenie się i troskę całego prezbiterium⁵³.

3. Kolegium Konsultorów

Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 423 nakazywał jak już wspominaliśmy utworzenie Zespołu Konsultorów w tych diecezjach, w których nie było Kapituły Katedralnej. Natomiast Kolegium Konsultorów, o którym chcemy tutaj mówić jest instytucją nową, co więcej istnieje jedynie w projektach nowego prawa i w sferze rozważań autorów. W czasie rozważań nad Kapitułą Katedralną i Radą Kapłańską, a zwłaszcza ich porównywanie zrodziło koncepcję powołania organu, który by posiadał pozytywne cechy Kapituły Katedralnej, uniknął jej mankamentów i łączył w sobie ten bardzo pozytywny element, który wnosi Rada Kapłańska, uni-

⁴⁹ Dekret soborowy *Presbyterorum ordinis*, n. 7, 1.

⁵⁰ L. C. *De Consiliis Presbyteralibus*, n. 6: AAS 62 (1970) 462 (PPK, t. III, z. 1, n. 4574).

⁵¹ Por. tamże, n. 7, s. 462 (PPK, n. 4578).

⁵² Por. T. Pawluk, *Struktura Rady Kapłańskiej w pasterskim posługiwaniu*, Studia warmińskie, 8 (1971/1972) 449.

Por. T. Pieronek, *Rada Kapłańska wyrazem soborowej odnowy prezbiterium*, s. 19, por. J. Beyer, *De Consilio Presbyterii adnotationes*, s. 89.

⁵³ Tamże, s. 47.

kając pewnych jej niedogodności⁵⁴. Proponowano, aby istniejące już w diecezjach rady biskupie, nieusankcjonowane prawem powszechnym przekształcić w nową Radę, dołączając do niej kilku członków Rady Kapłańskiej, ewentualnie skład nowej Rady przedstawiałby się następująco; częściowo z Rady Kapłańskiej a częściowo z rady biskupiej⁵⁵.

Projekt nowego prawa wysuwa propozycję, aby ta nowa Rada nazywała się Kolegium Konsultorów, a skład jej członków zostałby wyznaczony w sposób swobodny, przez biskupa spośród Rady Kapłańskiej⁵⁶. Wynika z tego, że na powołanie członków Kolegium Konsultorów cała Rada nie miałaby żadnego wpływu. Toteż sam biskup miałby decydować o jej składzie i mógłby wyznaczyć tylko tych członków Rady Kapłańskiej, których sam do niej mianował. Wydaje się jednak, że wskazana byłaby norma zalecająca biskupowi wyznaczyć do Kolegium Konsultorów także tych członków Rady Kapłańskiej, którzy pochodzą z wyboru ogółu kapłanów.

Wśród proponowanych zajęć dla Kolegium Konsultorów na szczególną uwagę zasługują zadania związane z przeszkodzeniem i opróżnieniem stolicy biskupiej, aby je zrozumieć trzeba prześledzić sytuację Rady Kapłańskiej w czasie zawalkowania stolicy biskupiej.

Prawodawstwo posoborowe postanawia, że Rada Kapłańska wygasa w chwili zawalkowania stolicy biskupiej, jedynie wyjątkowo może nadal istnieć⁵⁷. Porównując pozycję Kapituły Katedralnej i Rady Kapłańskiej nie trudno zauważyć, że w czasie wakansu Kapituła Katedralna uzyskuje największe swoje uprawnienia, a Rada Kapłańska przestaje istnieć. Takie postanowienie Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* wywołało wiele uwag i komentarzy autorów, którzy uznali, że nie jest ono słuszne i należy je zmienić. Wysunięto kilka argumentów za pozostawieniem Rady Kapłańskiej. Rada Kapłańska reprezentuje prezbiterium, które w czasie opróżnienia stolicy biskupiej nadal istnieje i działa, nie ma więc potrzeby, aby Rada przestała istnieć. Jeśli biskup potrzebuje pomocy Rady Kapłańskiej to również potrzebuje jej tymczasowy rządca diecezji, tym bardziej, że tymczasowość nieraz trwa dłuższy okres. Także nowy biskup w początkach swoich rządów, które z natury

⁵⁴ Por. J. Beyer, *De Capitulis Cathedralibus servandis vel suppressendis*, s. 485, por. tenże, *De Consilio Presbyterii adnotationes*, s. 92, por. E. Sztafrowski, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego...*, s. 131.

⁵⁵ Por. J. Beyer, *De Capitulis Cathedralibus servandis vel suppressendis*, s. 485.

⁵⁶ Por. *De Consilio Presbyterali*, *Communicationes*, 5 (1973) 230, schemat *De populo Dei*, kan. 316, § 1.

⁵⁷ Mp. Es., I, n. 15, § 4; AAS 58 (1966) 766 (PPK, t. I, z. 1, n. 751).

rzeczy są trudne, byłby pozbawiony pomocy jaką niesie Rada Kapłańska⁵⁸. Za tymi sugestiami poszli twórcy projektu nowego prawa, którzy uznali że należy znieść normę mówiącą o wygaśnięciu Rady Kapłańskiej *sede vacante*. Na to miejsce proponują, aby w czasie opróżnienia stolicy biskupiej Rada Kapłańska nadal spełniała swoje funkcje, a nowy biskup po sześciu miesiącach od objęcia stolicy ustanowiłby nową Radę, od tego momentu dotychczasowa przestałaby istnieć⁵⁹. Propozycja taka spotkała się z uznaniem autorów, uważających, że Rada Kapłańska może oddać duże usługi tymczasowemu rządcy diecezji⁶⁰. Ta pierwotna propozycja zostaje później zmieniona na następującą: w czasie opróżnienia stolicy biskupiej ustaje kadencja Rady Kapłańskiej, a jej zadania są wypełniane przez Kolegium Konsultorów. W ciągu sześciu miesięcy od objęcia diecezji biskup zobowiązany jest ustanowić nową Radę Kapłańską⁶¹. Propozycja ta różni się zarówno od postanowienia motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, jak i pierwotnej propozycji dotyczącej Rady Kapłańskiej *sede vacante*. Rada ta wygasa, ale nie całkowicie, bo przecież istnieje nadal Kolegium Konsultorów, które jest jej częścią, co więcej przejmuje ono jej zadania.

Do najważniejszych zadań proponowanych Kolegium Konsultorów, w czasie opróżnienia stolicy, jest wybrać tymczasowego administratora diecezji, w ciągu ośmiu dni od otrzymania wiadomości o jej zawałowaniu. W tych diecezjach, w których Kapituła Katedralna ma prawo wyboru lub prezenty biskupa, administratora wybiera Kapituła i Kolegium Konsultorów zebrani razem pod kierownictwem przewodniczącego Kapituły⁶². Od momentu opróżnienia stolicy do czasu wyboru administratora, jeśli Stolica Apostolska nie zarządzi inaczej, zarząd diecezją przechodzi na biskupa pomocniczego, gdyby ich było więcej na najstarszego nominacją, jeśli by zaś nie było biskupa pomocniczego, wówczas zarząd przechodzi na kierownika kurii. Kto w ten sposób przejął zarząd diecezją, powinien bezzwłocznie zwołać Kolegium kompetentne do wyznaczenia tymczasowego administratora diecezji⁶³. Temuż Kolegium jest on zobowiązany przedstawić dokument zrzeczenia w wypadku rezygnacji⁶⁴.

Jeśli powyższa propozycja uzyska moc wiążącą, wówczas Ka-

⁵⁸ Por. H. Müller, art. cyt., s. 10, por. J. Beyer, *De Consilio Presbyterii adnotationes*, s. 48.

⁵⁹ *De Concilio Presbyterali*, *Communicationes*. 5 (1973) 230.

⁶⁰ Por. M. Fąka, *Rada Kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego*, *Prawo kanoniczne*, 21 (1978) nr 3—4, s. 66.

⁶¹ Schemat *De Populo Dei*, kan. 315 § 1.

⁶² Tamże, kan. 338.

⁶³ Tamże, kan. 337.

⁶⁴ Tamże, kan. 348.

pitula Katedralna zostanie pozbawiona prawa wyboru wikariusza kapitułnego, a prawo to przejdzie na Kolegium Konsultorów, które będzie uprawnione do wyboru tymczasowego rządcy diecezji, nazywanego przez schemat „administratorem diecezji”. W wypadkach wyżej wymienionych (prawo wyboru lub prezenty biskupa) Kapituła weźmie udział w wyborze tymczasowego rządcy diecezji. Kapituła Katedralna zostanie także pozbawiona dotychczasowego prawa zarządzania diecezją do chwili wyboru wikariusza kapitułnego.

W wypadku przeszkodzenia w sprawowaniu urzędu biskupiego, w wyjątkowych okolicznościach, Kolegium Konsultorów, według propozycji projektu nowego prawa, wybierze tymczasowego rządcę diecezji⁶⁵.

Projekt nowego kodeksu sugeruje inną formę kanonicznego objęcia w posiadanie diecezji przez nowego biskupa, polegającą na przedstawieniu pisma apostolskiego Kolegium Konsultorów, albo tam gdzie Kapituła Katedralna posiada prawo wyboru lub prezenty biskupa, Kolegium Konsultorów i Kapituł Katedralnej zebranych razem. Wszystko to odbywa się w obecności kanclerza kurii, który ma sporządzić protokół. W diecezjach nowo erygowanych pismo apostolskie ma być odczytane w obecności wiernych i duchowieństwa zgromadzonych w katedrze⁶⁶.

Oprócz wyżej wymienionych zadań i uprawnień dla Kolegium Konsultorów schemat *O Ludzie Bożym* podaje jeszcze inne propozycje:

- a) wysłuchanie zdania Kolegium Konsultorów przy rozwiązywaniu Rady Kapłańskiej, nie wypełniającej swoich zadań lub nadużywającej swoich kompetencji⁶⁷;
- b) wysłuchanie opinii Kolegium Konsultorów przy usuwaniu kanclerza czy notariusza przez administratora diecezjalnego⁶⁸;
- c) zasięgnięcie opinii Kolegium Konsultorów przy mianowaniu i usuwaniu ekonoma diecezjalnego⁶⁹.

Schemat proponuje także, aby liczba konsultorów wynosiła od sześciu do dwunastu i aby byli mianowani na okres pięciu lat⁷⁰.

Powołanie do życia Kolegium Konsultorów stworzy szereg nowych problemów. Wśród nich ważne będzie ułożenie wzajemnej współpracy Kolegium i Rady Kapłańskiej. Kolegium nie może bowiem działać w izolacji od Rady, nie może być także organem kierującym Radą, bowiem Radą ma kierować biskup, a wszyscy jej członkowie są równi.

⁶⁵ Tamże, kan. 331.

⁶⁶ Tamże, kan. 234 § 3.

⁶⁷ Tamże, kan. 315 § 3.

⁶⁸ Tamże, kan. 298.

⁶⁹ Tamże, kan. 308 § 1 i 2.

⁷⁰ Tamże, kan. 316 § 1.

Rozważając strukturę i zadania nowego Kolegium Konsultorów nasuwa się pytanie: czy rzeczywiście istnieje potrzeba jego ustanowienia. Wydaje się, że proponowane temuż Kolegium funkcje może spełniać zreformowana Kapituła Katedralna, natomiast w diecezjach, w których ona nie istnieje lub jej reforma byłaby utrudniona, należałoby ustanowić Kolegium Konsultorów według wskazań prawodawstwa powszechnego, uzupełnionych dyspozycjami wydanymi przez Krajowe Konferencje Biskupie.

III. Wzajemne relacje obydwu organów

1. W dokumentach prawodawstwa posoborowego

Jak już wyżej zaznaczyliśmy Kapituła Katedralna nadal pozostaje senatem biskupa. Nowy odrębny od niej organ doradczy — Rada Kapłańska — także stanowi senat biskupa, wspierający go radami w rządzeniu diecezją⁷¹. Tymczasowo więc biskup posiada dwa senaty, niosące mu pomoc w rządzeniu diecezją dawny — Kapitułę Katedralną i nowy — Radę Kapłańską. W tej sytuacji zaszła potrzeba rozstrzygnięcia, który organ jest właściwie senatem biskupa. Próbę rozwiązania powyższego problemu podejmuje okólnik Kongregacji Duchowienstwa z dnia 11 maja 1970 r.: „Stwierdza się wszakże, że jest to organ doradczy (Rada Kapłańska) o szczególnym charakterze, ponieważ z natury swojej i ze względu na procedurę przewyższa organy tego rodzaju. Mając na uwadze powyższe stwierdzenie ojcowie Zebrania Plenarnego wyrażają zdanie, że tytuł i funkcje senatu biskupiego w zarządzie diecezją przysługują jedynie Radzie Kapłańskiej”⁷².

Omawiany okólnik nie ma mocy ustawy i brak w nim wzmianki o zatwierdzeniu przez papieża. Jest on raczej zarządzeniem administracyjnym, związanym z wytycznymi Soboru i ustawą papieską. Jednak jego postanowienia posiadają szczególne znaczenie, z tego powodu, że są owocem konsultacji z Konferencjami Biskupimi i rezultatem posiedzenia plenarnego Kongregacji dla Duchowienstwa. Podane w okólniku normy winny regulować praktykę kościelną oraz inspirować projekty nowego prawu⁷³. Za Radą Kapłańską, jako jedynym senatem biskupa, opowiada się także instrukcja Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów⁷⁴. Wymienioną instrukcję poprzedza list pochwalny pa-

⁷¹ Mp. Es., I, n. 15, § 1: AAS 58 (1966) 766 (PPK, t. I, z. 1, n. 75).

⁷² L. C. *De Consiliis Presbyteralibus*, AAS 62 (1970) 463—464 (PPK, t. III, z. 1, n. 4582—4586).

⁷³ Por. M. Fąka, art. cyt., s. 44—45, por. J. Beyer, *De Consilio Presbyterii adnotationes*, s. 49.

⁷⁴ Instrukcja *Ecclesiae imago*, n. 203 b (PPK, t. VI, z. 1, n. 10960).

pieża Pawła VI, w którym podkreślono zgodność zawartych tam norm i wskazań z nauczaniem Kościoła, z tradycją kościelną, zrozumienie i wyczucie współczesności, wielka mądrość oraz praktyczne podejście do potrzeb Ludu Bożego⁷⁵.

Projekt nowego prawa nie wspomina już o Kapitulie Katedralnej jako senacie biskupa, funkcje i tytuł senatu biskupa przyznaje Radzie Kapłańskiej⁷⁶.

Na razie jednak działają dwa senaty biskupa. Stąd prawo przewiduje takie wypadki, kiedy biskup ma zapytać o zdanie, w tej samej sprawie, obydwu gremiów doradczych: Rady Kapłańskiej i Kapituły Katedralnej, mianowicie przy odłączeniu parafii od Kapituły Katedralnej⁷⁷. Normy wykonawcze zawarte w motu proprio *Ecclesiae Sanctae* zobowiązują biskupa do wysłuchania zdania Rady Kapłańskiej przy erygowaniu i znoszeniu parafii oraz przy dokonywaniu zmian ich dotyczących⁷⁸. Normy te nie wspominają o zwracaniu się do Kapituły Katedralnej przy erekcji czy innowacjach dotyczących parafii. Niemniej jednak nadal obowiązuje prawo kodeksowe, które w kan. 1428 § 1 przewiduje odniesienie się, w tej sprawie, do Kapituły Katedralnej. Norma ta wprawdzie nie została zniesiona, ale napewno straciła na swej aktualności i jest przestarzała. Wyglądałoby zatem, że obecnie biskup dokonując innowacji dotyczących parafii, czy je erygując lub znosząc musiałby pytać o zdanie zarówno Kapituły Katedralnej jak i Rady Kapłańskiej. Wychodząc z ogólnych założeń prawodawcy powszechnego, który powołuje organy doradcze w tym celu, aby biskupowi pomóc w sprawowaniu urzędu, można zauważyć, że zobowiązanie biskupa do zasięgnięcia zdania, w tych wypadkach, Kapituły Katedralnej i Rady Kapłańskiej, byłoby dla niego dużym utrudnieniem w zarządzaniu diecezją. Wydaje się więc, że powyższą normę kodeksową trzeba uznać za przeżyłą na co wskazuje także współczesna praktyka. Co więcej trzeba zauważyć, że nawet zasięganie zdania, w omawianej sprawie, tylko Rady Kapłańskiej, w pewnych okolicznościach, może stać się trudne do praktycznego zrealizowania. Trudność tę w pewnym stopniu rozwiązuje projekt nowego prawa, który rezerwuje erygowanie i znoszenie parafii biskupowi diecezjalnemu, wymagając w dokonaniu tego aktu prawnego, wysłuchania opinii Rady Kapłańskiej. Podobnie zdania Rady Kapłańskiej ma wysłuchać biskup przy poważnych zmianach dotyczących parafii. Schemat używa określe-

⁷⁵ Tamże, Epistula Pauli PP. VI.

⁷⁶ *De Consilio Presbyterali*, Communicationes, 5 (1973) 229, Schemat *De Populo Dei*, kan. 309, § 1: „In unaquaque dioecesi constituitur Consilium Presbyterale, coetus scilicet sacerdotum, qui tanquam senatus sit episcopi...”.

⁷⁷ Mp. Es., I, n. 21, § 2: AAS 58 (1966) 769 (PPK, t. I, z. 1, n. 81).

⁷⁸ Tamże, I, n. 21, § 3, s. 769 (PPK, n. 81).

nia „notabiliter innovet”⁷⁹. Jeśli proponowany kanon wejdzie do nowego kodeksu, to można się spodziewać, że autorzy dokładnie określą na czym polega ta poważna innowacja dotycząca parafii.

2. Według opinii autorów

Tymczasowe istnienie dwóch organów doradczych biskupa komentowali autorzy. Wielu z nich stanęło na stanowisku, że należy znieść Kapitułę Katedralną, wszystkie ich zadania i funkcje powierzyć Radom Kapłańskim⁸⁰. Większość jednak autorów opowiadających się za współistnieniem Kapituły i Rady Kapłańskiej proponuje różne możliwości ich współdziałania. Przytoczmy niektóre. Proponowano ukształtować organy doradcze biskupa na wzór dwuizbowych parlamentów, mianowicie Kapitułę nadać rangę rady wyższej, natomiast Radę Kapłańską uczynić radą niższą. Obydwie stanowią pomoc w zarządzie diecezją, Rada Kapłańska jako zgromadzenie ustawodawcze — *coetus legislativum*; Kapituła Katedralna jako organ wykonawczy — *coetus exsecutivum*⁸¹. Inna propozycja sugerowała, aby z Kapitułą Katedralną połączyć Radę Kapłańską składającą się z kapłanów pochodzących, czy to z wyboru dokonanego przez ogół kapłanów, czy z nominacji biskupa i stworzyć jedną Radę. W ten sposób Kapituła Katedralna stanowiłaby część Rady Kapłańskiej i na sposób stały wspomagała biskupa, zwłaszcza w zakresie aktów o charakterze administracyjnym⁸². Niektórzy autorzy sugerowali zaczerpnięcie wzorów z instytucji istniejących w Kościele Powszechnym, mianowicie Kapitułę Katedralną ukształtować na wzór Kolegium Kardynalskiego, a Radę Kapłańską na wzór Synodu Biskupów. W takim układzie Kapituła Katedralna będzie spełniać rolę senatu biskupa, tak jak Kolegium Kardynalskie spełniać rolę senatu papieża, a Rada Kapłańska będzie reprezentantem całego kleru diecezjalnego, tak jak Synod Biskupów jest reprezentantem biskupów całego świata⁸³. Pewna grupa autorów proponuje odrębność Kapituły Katedralnej i Rady Kapłańskiej. Z tym, że ich kompetencje można by rozdzielić w ten sposób, by Kapituła wydawała opinie, o tym co jej obecnie przyznaje Kodeks Prawa Kanonicznego, Rada Ka-

⁷⁹ Por. Schemat *De Populo Dei*, kan. 222, § 3.

⁸⁰ Por. J. Beyer, *De Capitulis Cathedralibus...*, s. 478, por. tenże *De Consilio Presbyterii adnotationes*, s. 89, por. A. Dordett, art. cyt., s. 94—95.

⁸¹ J. Beyer, *De Capitulis Cathedralibus servandis vel supprimendis*, s. 481.

⁸² E. Sztáfrowski, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim postugiwaniu*, s. 130.

⁸³ Por. J. Novalin, art. cyt., s. 680—681, por. P. Wesemann, art. cyt., s. 725.

pląńska zaś w tych sprawach, które swym zasięgiem obejmują całą diecezję i stanowią coś w rodzaju ogólnej zasady⁸⁴. Wreszcie część autorów sugerowała powołanie jednego diecezjalnego gremium doradczego, które mogłoby się składać z trzech grup: a) kanonicy rezydencjalni spełniający funkcje w kurii biskupiej, b) kanonicy nierezydencjalni spełniający różne funkcje w diecezji, np. dziekanów, 3) kanonicy nadliczbowi, reprezentujący duchowieństwo pochodzący częściowo z wyboru dokonanego przez ogół duchowieństwa, a częściowo z nominacji biskupa⁸⁵.

Wydaje się, że Kapituła Katedralna i Rada Kapłańska mogą stanowić organy doradcze biskupa, współpracując ze sobą w oparciu o zasadę dialogu, pod kierownictwem biskupa. Rolę senatu biskupiego należałoby powierzyć Radzie Kapłańskiej, wszakże Kapituła nie byłaby jej podporządkowana, bowiem obydwie winny być podporządkowane biskupowi. Celem ułatwienia współdziałania Kapituły Katedralnej i Rady Kapłańskiej byłoby wskazane, aby Kapituła miała swoich przedstawicieli w Radzie Kapłańskiej, jak również, by z nią odbywała wspólne sesje.

Zakończenie

Biorąc pod uwagę obecny stan faktyczny i prawny trzeba zauważyć, że w diecezji współistnieją i współdziałają dwa organy doradcze biskupa: Rada Kapłańska i Kapituła Katedralna. Stan ten najprawdopodobniej zostanie potwierdzony przez nowy Kodeks. W tej sytuacji istnieje bardzo poważny problem ułożenia wzajemnych relacji obydwu gremiów doradczych, ich współpracy i koordynacji działania. Problem ten dostrzegł już prawodawca w momencie powoływania Rad Kapłańskich, nakazując biskupom zatroszczyć się o to, aby działalność Rad Diecezjalnych była odpowiednio skoordynowana⁸⁶.

Okres przejściowy, w którym Rady Kapłańskie kształtują swoją pozycję, a Kapituły Katedralne poddawane są reformie, jest niewątpliwie trudny. W diecezjalnych organach doradczych napewno tkwią duże możliwości owocnego działania dla dobra Kościoła partykularnego, duże możliwości niesienia pomocy biskupowi w kierowaniu diecezją, w dzisiejszych niełatwych, przynoszących wiele zawiłych problemów, czasach. Równocześnie nie można jednak zapomnieć o różnych niebezpieczeństwach związanych z Radami Diecezjalnymi, takich: jak przesycenie Radami, odry-

⁸⁴ Por. E. S z t a f r o w s k i, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego...*, s. 130.

por. I. F ü r e r, art. cyt., s. 693.

⁸⁵ Por. P. W e s e r m a n n, art. cyt., s. 736.

⁸⁶ Mp. Es., I, n. 17, § 1: AAS 58 (1966) 767 (PPK, t. I, z. 1, n. 77).

wanie kapłanów od pracy duszpasterskiej i apostołskiej, bezpłodnego rozważania problemów, wydawania wielu dyrektyw i poleceń, czasem nawet ze sobą sprzecznych bez możliwości realizacji.

Niebezpieczeństwom tym, przynajmniej w pewnym stopniu, można zapobiec przez włączenie do organów doradczych ludzi należycie przygotowanych i przez wydanie mądrych i precyzyjnych norm regulujących i koordynujących ich działanie. Bardzo pożądana byłoby, możliwie szybkie opublikowanie nowego Kodeksu, któryby ostatecznie rozstrzygnął problem diecezjalnych organów doradczych. Wydaje się jednak, że normy kodeksowe, w tej sprawie, nie powinny być ani zbyt liczne, ani zbyt szczegółowe, lecz pozostawiające duże możliwości dla ustawodawstwa partykularnego, zwłaszcza dla Krajowych Konferencji Biskupich.

Obserwując dotychczasową działalność diecezjalnych organów doradczych można żywić nadzieję, że po okresie przejściowym, eksperymentalnym, nacechowanym różnymi trudnościami, nastąpi ich stabilizacja, wnosząca coraz to nowe wartości w życie diecezji.

Das Domkapitel und Priesterrat

Nach dem II Vatikanischen Konzil wurden Priesterräte eingeführt, die ein neues Beratungsorgan des Diözesanbischofs sein sollen. Der Priesterrat koexistiert mit dem Domkapitel dem bisherigen Beratungsorgan des Bischofs. Diese beide Organe haben viele gemeinsame Aufgaben und Berechtigungen. Das Domkapitel soll einer grundsätzlichen Reform unterzogen werden. Das reformierte Kapitel wird viele seiner bisherigen Berechtigungen und Kompetenzen verlustig gehen. Es wird nicht mehr die Funktion eines Senats des Bischofs verrichten, diese wird auf den Priesterrat übergehen, der den grösseren Teil der Aufgaben, die das Domkapitel betreut hat, übernehmen soll. Das Kapitel wird auch jene Funktionen verlieren, die es bisher während der Vakanz des Bischofsstuhls innehatte, u.a. das Recht der Wahl des Kapitularvikars. Die Wahl einer provisorischen Administrators der Diözese wird einem neuen, vom Bischof aus Gliedern des Priesterrates berufen, Kollegium der Konsultoren zustehen. Hauptaufgabe des Domkapitels wird die Sorge um dem liturgischen Kult in der Domkirche und auch in der ganzen Diözese sein. Der Priesterrat — der neue Senat des Bischofs — wird ihm mit seinen Ratschlägen in der Leitung der Diözese zur Seite stehen und in gewissen Fällen sogar das entscheidende Wort besitzen. Der Priesterrat soll Vertreter des Diözesanpresbiteriums sein. Die Zusammenarbeit des Priesterrates und des Domkapitels bedarf einer angemessenen Koordination ihres Wirkens.